

УДК 657

JEL Classification: M41

DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-15-09-02>

ОПТИМІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ РОЗРАХУНКІВ ІЗ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ

OPTIMIZATION OF ACCOUNTING AND CONTROL OF PAYROLL CALCULATIONS IN BUDGETARY INSTITUTIONS

Губарик О. М.

Кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет,
м. Дніпро, Україна
ORCID: 0000-0002-3296-2074

Макашова Є. В.

Здобувач вищої освіти,
кафедра обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет,
м. Дніпро, Україна

Власенко І. С.

Здобувач вищої освіти,
кафедра обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет,
м. Дніпро, Україна

Olha Hubaryk

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Accounting,
Taxation and Management of Financial and Economic Security,
Dnipro State Agrarian and Economic University,
Dnipro, Ukraine

Yelizaveta Makashova

Department of Accounting,
Taxation and Management of Financial and Economic Security,
Dnipro State Agrarian and Economic University,
Dnipro, Ukraine

Irina Vlasenko

Student,
Department of Accounting,
Taxation and Management of Financial and Economic Security,
Dnipro State Agrarian and Economic University,
Dnipro, Ukraine

Авторами статті проаналізовано особливості обліку заробітної плати, виділена специфіка автоматизованого обліку, наведені переваги застосування інноваційних програмних продуктів. Сучасний стан економічної системи в Україні вимагає здійснення ефективної організації обліку і контроль за нарахуванням та утриманням із заробітної плати у процесі фінансового та адміністративного управління ресурсами у державних установах. Особливість обліку в бюджетних установах, полягає у прозорості використання бюджетних коштів, шляхом отримання бюджетних асигнувань та забезпечення функції справедливості, прозорості в оплаті праці. Стрімкі зміни у поточному законодавстві, ускладнений політичний стан, занепад економіки на макро та мікро рівні, обумовлює актуальність питань стосовно удосконалення організації обліку розрахунків із заробітної плати. Оптимізація організації обліку та розрахунку заробітної плати, дозволяє покращити фінансове управління та загалом має позитивний вплив на фінансову політику у бюджетних установах.

Стаття присвячена дослідженню сучасного стану організації обліку у державних установах та обґрунтовано необхідність автоматизації системи бухгалтерського обліку бюджетних установ для забезпечення їх ефективної діяльності. Впровадження новітніх цифрових технологій для установ, що фінансуються за рахунок здійснення бюджетних асигнувань, напрядує на структуру заробітної плати шляхом впливу на ринок праці, змінюючи вимоги до основних класифікацій бухгалтерів та підвищення їх продуктивності. Таким чином, стаття присвячена аналізу останніх наукових досліджень на обрану тематику, а саме оптимізація, удосконалення обліку розрахунків із заробітної плати та шляхи їх вдосконалення, підкреслено переваги прозорості системи нарахувань, що має вплив на мотивування співробітників, висвітлено проблематику автоматизації бухгалтерського обліку в установах, що фінансуються з державного бюджету та надано рекомендації щодо запровадження програмного продукту «Комплексні бюджетні системи», використання калькулятора розрахунків для співробітників, аби вони здійснювали самостійний контроль своїх нарахувань.

Ключові слова: заробітна плата; бюджетні установи; контроль; розрахунки за виплатами працівникам; автоматизація обліку.

The article analyzes the specifics of payroll accounting, highlighting the peculiarities of automated accounting and outlining the benefits of using innovative software products. The current state of the Ukrainian economic system necessitates the implementation of effective accounting organization and control over payroll accruals and withholdings in the process of financial and administrative management of resources in state institutions. A distinctive feature of accounting in budgetary institutions lies in the transparency of the use of budget funds, through the receipt of budget allocations and ensuring the principles of fairness and transparency in remuneration. Rapid changes in current legislation, a complicated political situation, and economic decline at both macro and micro levels have made the issues of improving the organization of payroll accounting highly relevant. Optimizing the organization of payroll accounting improves financial management and has a positive overall impact on the financial policy of budgetary institutions. The article is dedicated to studying the current state of accounting organization in state institutions and substantiates the need for automating the budgetary accounting system to ensure their effective operation. The introduction of new digital technologies for institutions funded through budget allocations directly affects the payroll structure by influencing the labor market, changing the requirements for the main classifications of accountants and increasing their productivity. Thus, the article analyzes the latest scientific research on the chosen topic, namely the optimization and improvement of payroll accounting and ways to improve it, emphasizes the advantages of a transparent accrual system, which has an impact on employee motivation, highlights the problems of automating accounting in institutions funded from the state budget, and provides recommendations for the implementation of the «Comprehensive Budgetary Systems» software product, using a calculation calculator for employees so that they can independently control their accruals.

Key words: payroll; budgetary institutions; control; employee payments; accounting automation.

ВСТУП

У час тяжкого економічного та політичного стану країни, бюджетні установи є невід'ємною частиною ефективного функціонування сучасного суспільства. Бюджетні організації є фундаментом, на якому будується сучасна держава, саме вони забезпечують підтримку найбільш вразливих верств населення. Для більшості працівників установ, що фінансуються з державного бюджету, заробітна плата є основним джерелом доходу. Процес нарахування заробітної плати в державних установах має ключові характеристики, як і самі бюджетні установи. Відповідно до чинного законодавства України, виплата заробітної плати здійснюється за окремими статтями, які є захищеними. Таким чином, існує потреба не лише в правильному обліку, а й у вдосконаленні та спрощенні процедур обліку розрахунків з оплати праці у бюджетних установах.

В наукових працях дослідники концентрують увагу на удосконаленні організації обліку та контроль за розрахунками по заробітній платі у бюджетних установах. Специфіка діяльності установ, що фінансуються з державного бюджету, вимагає впровадження особливих методів обліку, що дозволять забезпечити ефективний контроль за використанням бюджетних коштів та їх обґрунтування.

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ

Питання оптимізації обліку, від теоретичних засад до практичного спрямування, завжди були предметом наукових досліджень, особливо серед провідних українських вчених, таких як: Т. Гуренко [1], О. Комірна, В. Міняйло, М. Гусар [2], А. Машевська [3], О. Гомова, І. Козачок [4]. Проаналізувавши, наукові праці бачимо, що багато питань залишаються не дослідженими, зокрема система автоматизації обліку заробітної праці, розглядаючи постійні зміни відсоткових ставок надбавок та доплати, а також удосконалення документообігу та запровадження сучасного електронного обліку.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ

Мета аналізу полягає у аналізі існуючих проблем обліку і контроль розрахунків заробітної плати для працівників бюджетних установ та надання пропозицій для удосконалення за допомогою впровадження інноваційних технологій, спрямованих на покращення ефективності облікового процесу та надання прозорості контролю.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методика дослідження включає кілька основних аспектів. Теоретичний аналіз літературних джерел, наукових статей та досліджень стосовно обліку заробітної плати у бюджетних установах, та комплекс методів, таких як: син-

тез, групування, абстрактно-логічні методи, статичний аналіз та економіко-математичне моделювання.

РЕЗУЛЬТАТИ

Зміни в економічній системі України, погіршення політичного стану, зниження рівня ВВП та збільшення суми державного боргу, вимагають поповнення державного бюджету, оновлення системи бухгалтерського обліку в бюджетних установах, удосконалення системи контролю розрахунків заробітної плати аби забезпечити прозорість розрахунків, що призведе до збільшення кваліфікаційних кадрів, шляхом впровадження ефективної системи мотивації працівників та у подальшому підвищити наповнення державного бюджету.

Особливістю бюджетних установ є контекст заробітної плати, не лише як економічної функції, а саме оплати за виконану роботу, але має і соціальний аспект, тобто інструмент соціального захисту, що обумовлюється специфічним характером діяльності державних установ, та держави як роботодавця. У зв'язку з цим, все більшої актуальності набуває вдосконалення організації обліку заробітної плати бюджетних установ, складання та подання звітності.

Більшість бюджетних установ не мають прозорості нарахувань заробітної плати для своїх співробітників, таким чином це призводить до зниження рівня довіри до керівництва та погано впливає на мотивацію працівників. Загалом це знижує ефективність фінансового процесу в установі.

Забезпечення відкритої інформації для внутрішніх користувачів, а саме розробка детального роз'яснення щодо того, яким чином нараховується заробітна плата та які критерії використовуються для преміювання та надбавок, значно покращить ситуацію. Аби співробітники могли самостійно розрахувати свою потенційну заробітну плату, можна використати інтерактивні інструменти, такі як онлайн калькулятори, де кожен самостійно вводить свої показники. Таким чином, забезпечення прозорості нарахувань спростить роботу бухгалтерії, розкриє працівникам розуміння системи оплати праці та про стимулює їх до більш ефективної роботи.

Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 132 «Виплати працівникам» [6] розкриває інформацію та відображення цієї інформації в обліку про усі види виплат працівникам, та їхнього подальшого обґрунтування у фінансовій звітності, тобто цей стандарт визначає правила обліку та звітності щодо виплат працівникам, забезпечуючи прозорість та повноту фінансової інформації.

Зростання кількості працівників установи, ускладнення систем оплати праці, підвищення податкових ставок, ріст індексу інфляції, створюють додаткові виклики для бухгалтерів бюджетних установ. Застаріла система обліку на багатьох бюджетних установах не налаштована на автоматичний розрахунок змін показників, що призводить до проблем (рис.1) та труднощів правильної організації обліку заробітної плати.

Рис. 1. Сучасні виклики обліку заробітної плати

Джерело: сформовано авторами

Аби усунути розглянуті вище виклики необхідно проаналізувати низьку заходів (рис. 2), які спрямовані на оптимізацію обліку і контроль розрахунків із заробітної плати.

Оскільки заробітна плата є елементом управління людськими ресурсами, належний облік і контроль розрахунків із заробітної плати має вирішальне значення у забезпеченні

фінансової стабільності установи та держави у цілому [10].

Питання організації заробітної плати і формування її рівня становлять основу соціально-трудових відносин у суспільстві, бо включають на-

гальні інтереси всіх учасників трудового процесу. Будь-які зміни, що стосуються оплати праці, прямо чи опосередковано впливають на доходи всіх членів суспільства, а також на найважливіші макроекономічні показники [4; 9].

Рис. 2. Заходи оптимізації обліку заробітної плати

Джерело: сформовано авторами

Дотримання бюджетного законодавства України є необхідною умовою задля здійснення правильного нарахування і утримань із заробітної плати працівників. Таким чином, необхідно здійснювати внутрішні аудиторські перевірки, для виявлення порушень трудового законодавства та уникнути помилок стосовно здійснених нарахувань та строків подання звітності. Отже, своєчасний контроль допоможе уникнути помилок або швидко їх усунути.

Перевагами впровадження автоматизованих програмних продуктів для розрахунку заробітної плати, формування звітності та ведення кадрового обліку, мінімізує ризик виникнення людської помилки при обчисленні заробітної плати, податків та інших нарахувань. Автоматизація даних процесів, дозволяє працівникам бухгалтерської служби зосередити увагу на більш складних завданнях. Економія ресурсів, пов'язаних з автоматичною обробкою даних, призведе до зниження загальних витрат на ведення кадрового обліку та сформує централізоване зберігання даних, що полегшить доступ для різних користувачів фінансової інформації. Таким чином, впровадження автоматизації обліку заробітної плати, формування відповідної звітності, призведе до підвищення ефективності роботи бюджетної установи та забезпечить прозору систему обліку.

Незважаючи на вирішальну роль автоматизації в бухгалтерському обліку державних закладів, значна частина таких установ все ще

не використовують інформаційні технології у своїй роботі.

Удосконалення організації обліку шляхом впровадження та осучаснення автоматизованих систем обліку дає можливість зменшити час проведення розрахунків з оплати праці, підвищити точність облікової інформації, уникнути помилок за рахунок мінімізації ручних операцій. Автоматизація документообігу забезпечуватиме оперативний доступ до обліково-звітної інформації, ефективно управління рухом документів, скорочення витрат підприємства на діловодство [8].

Автоматизована система обліку оплати праці може функціонувати у таких формах (рис. 3).

Тож порівнюючи зі значними перевагами автоматизованих систем, рівень їх використання у бухгалтерському обліку бюджетних установ України є недостатнім.

Оптимізація документального оформлення, покращення системи внутрішнього контролю, постійний моніторинг змін у нормативно-законодавчих документах, прозорість та зрозумілість розрахунків, всі ці переваги застосування автоматизованих систем відображенні у програмному продукті «Комплексні бюджетні системи». Конфігурація даної програми дозволяє автоматизувати бухгалтерський, фінансовий, кадровий облік та облік заробітної плати, та формування регламентованої звітності для бюджетних організацій. Розрахунок заробітної плати виконується в спеціальній конфігурації та надає змогу розрахувати періодичні нарахування та утримання.

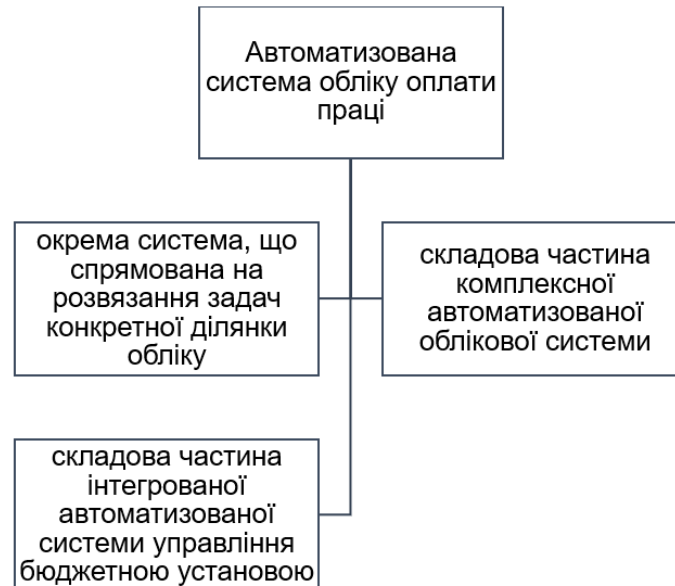

Рис. 3. Форми автоматизованої системи обліку оплати праці

Джерело: складено за [8, с. 44]

Слід відмітити, що вирішення наведених дослідниками проблем щодо обліку розрахунків за виплатами працівникам слід розглядати комплексно, а саме поетапно виходячи із послідовності облікового процесу, враховуючи інформаційні потреби управлінського персоналу та приписи нормативних актів із формування фінансової, податкової, спеціальної та статистичної звітності [4].

ДИСКУСІЯ ТА ВИСНОВКИ

Проблематика оптимізації обліку і контроль розрахунків із заробітної плати в установах, що фінансуються з державного бюджету залишається актуальним в сучасних умовах. Впровадження нових форм оплати, зміна надбавок, ріст

індексу інфляції ускладнює облік та вимагає автоматизацію розрахунків та оновлення інформаційного забезпечення.

Публікація інформації стосовно системи нарахування оплати праці та доступ працівників до цих даних, підвищує довіру до керівництва бюджетної установи, що доводить важливість прозорості інформації.

Таким чином, узагальнивши досвід вітчизняних науковців у галузі обліку розрахунків заробітної плати в бюджетних установах, ми виокремили основні виклики з якими стикаються бюджетні заклади та надали рекомендації щодо їх удосконалення.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Hurenko, T. O. (2022). Oblik opłaty pratsi ta trudovi vidnosyny u voiennyi period [Accounting for wages and labor relations during the wartime period]. *Ekonomika ta suspilstvo - Economy and Society*, 36. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-36-31> [in Ukrainian]
2. Minailo V. P., Komirna O. V., & Husar M. M., (2018). Kontrolno-analitychne zabezpechennia upravlinnia vytratamy na opłatu pratsi biudzhetykh ustanov [Control and Analytical Support for the Management of Labor Costs in Budgetary Institutions]. *Infrastruktura rynku - Market Infrastructure*. Retrieved from http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/18_2018_ukr/10.pdf [in Ukrainian]
3. Mashevska, A. A. (2021). Ekonomichna sutnist ta pidkhody do vyznachennia «zarobitna plata» [Economic summary and approach to salary definition]. *Molodyi vchenyi - Young Scientist*, 4(92). DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-4-92-66> [in Ukrainian]
4. Gamova, O. V., Kozachok, I. A., & Nikitiuk, A. V. (2019). Osoblyvosti obliku ta udoskonalennia kontroliu narakhuvannia zarobitnoi platy v biudzhetsnii orhanizatsii [Features of accounting and improvement of control of extra charge of salary in the budgetary organization]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, 2. doi: 10.32702/2307-2105-2019.2.30 [in Ukrainian]
5. Biudzhetni kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 08 lyp. 2010 roku No 2456-VI [Budget Code Ukraine: The Law of Ukraine from July 8 2010, No 2456-VI]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> [in Ukrainian]
6. Natsionalne polozhennia (standart) bukhhaltenskoho obliku v derzhavnomu sektori 132 «Vyplaty pratsivnykam»: Nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy vid 29 hrudnia 2011 roku No 1798 [National Public Sector Accounting Standard 132 «Employee Benefits»: Order of Ministry of Finance of Ukraine from December 29 2011 No. 1798]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0121-12#Text> [in Ukrainian]
7. Kodeks zakoniv pro pratsiu Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 10 hru 1971 roku No 322-VIII [Labor Code Ukraine: The Law of Ukraine from December 10 1971, No 322-VIII]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> [in Ukrainian].

8. Makarenko, A. P., & Katsay, K. O. (2020). Udoskonalennia audytu narakhuvannia zarobitnoi platy na pidpriemstvi [Improvement of the audit of payment at the enterprise]. *Ekonomika ta derzhava – Economy and state*, 1, 40–45. doi: 10.32702/2306-6806.2020.1.40 [in Ukrainian].
9. Pro osnovni zasady derzhavnoho nahliadu (kontroliu) u sferi hospodarskoi diialnosti: Zakon Ukrainy vid 05 kvi 2007 roku No 877 [On the main principles of state supervision (control) in the field of economic activity: The Law of Ukraine from April 05 2007, No 877]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16#Text> [in Ukrainian].
10. Pro zatverdzhennia Standartiv vnutrishnoho audytu: nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy vid 04 zhovtnia 2011 roku No 1247 [On approval of Internal Audit Standards: the order of the Ministry of Finance of Ukraine from October 04 2011, No 1247]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1219-11#Text> [in Ukrainian].